

TEMATRÄFF 3 FAKTABLAD

Våga fråga, lyssna och bemöta elever som kan vara utsatta för våld

I Brottsförebyggande rådets brottsundersökning från 2023 om skolan uppgav en liten andel av eleverna att de självmant hade berättat för skolpersonal att de blivit utsatta för brott, oavsett brottstyp. Det innebär att det ofta är du i din roll som lärare eller annan skolpersonal, som måste ta initiativ till att fråga elever om något har hänt.

Oavsett vad som väcker din misstanke om att en elev far illa så är det viktigt att du möter eleven genom att lyssna, ställa frågor och iaktta. Många känner sig osäkra och obekväma med att ha den här typen av samtal. Men att fråga om våld, lyssna till elever och hantera efterföljande situationer är en färdighet som du kan och bör öva på. I den här utbildningens tematräff får du tillfälle att träna.

Det finns flera anledningar till att du ska ställa frågor till en elev som du misstänker eller vet har blivit utsatt för våld av något slag. Du behöver ställa frågor för att få mer information om elevens situation och därmed kunna avgöra hur du ska hjälpa hen. Men dina frågor är minst lika viktiga för att bekräfta elevens upplevelse av våld och rätt att själv få berätta om sin utsatthet.

Unga berättar sällan självmant om våld

Det finns många anledningar till att barn och unga inte berättar att de blir utsatta för våld. Rädsla, skam och skuldkänslor kan stå i vägen för att berätta. En annan orsak kan vara känslan av brist på förståelse och stöd från omgivningen. Barn och unga är medvetna om att de riskerar att inte bli trodda och en del tror inte att någon vuxen bryr sig om vad som händer med dem. De kan vara rädda för hot, hot om våld och ökat våld hemifrån om de berättar. En del tar också på sig skulden och tror att det är deras fel. För barn och unga som utsätts för långvarigt våld blir det en del av vardagen och normaliserat.

Många barn och ungdomar som blivit utsatta kan vara förvirrade kring en våldsam händelse. De kan ha fått felaktig information av den som har utsatt dem, till exempel att våldet var deras eget fel. De kan också skuldbelägga sig själva när det gäller sexuella övergrepp.

När en elev berättar om våld

De få elever på högstadiet som självmant berättar om våld för skolpersonal kan både göra det spontant och planerat. Eleven kan råka säga en mening som antyder våldet och sedan tystna, eller så har hen bestämt sig för att ge dig ett förtroende och berättar. Oavsett hur eleven tar initiativ till att börja berätta så är det viktigt att du så snart som möjligt bekräftar och följer upp berättelsen. Be eleven följa med till en lugn plats där du har möjlighet att ställa frågor och lyssna vidare.

Du behöver inte och ska inte ta reda på om elevens berättelse stämmer – det räcker med en misstanke om att eleven far illa för att göra en orosanmälan till socialtjänsten. Det är socialtjänsten som ska bedöma om eleven har blivit utsatt för våld.

Vad ska du fråga och hur ska du ställa frågor?

Många yrkespersoner som möter barn och unga är osäkra på hur mycket de kan fråga utan att förstöra för polisutredningen. Så här kan du tänka i en sådan situation:

- Ge eleven bekräftelse på att du har hört hens berättelse och att du kommer att agera för att hjälpa hen.
- Ta emot elevens berättelse och ställ öppna frågor för att försöka förstå vad hen är utsatt för. Öppna frågor har inga givna svar som ja eller nej utan är till för att locka fram mer information. Exempel på öppna frågor är: "Varför är du ledsen?" eller "Kan du berätta vad som har hänt?"
- Fråga om var, när och vem som har utsatt eleven, men undvik att fråga om detaljer.
- Anpassa frågorna efter elevens ålder och förmåga att berätta.

Dokumentation

Det är viktigt att samtalet och vad som framkom om elevens situation dokumenteras. Även om eleven inte ville prata eller besvara dina frågor ska detta noteras. Rutinerna för dokumentation om samtal och frågor kring att fara illa kan se olika ut. Diskutera gärna igenom det med din arbetsgrupp om hur det ser ut på just din skola.

Barnrättsperspektivet ska alltid vara utgångspunkten

När du och dina kollegor agerar för en elev eller fattar beslut som kommer att påverka eleven ska ni säkerställa att ni gör det som är bäst för eleven och elevens rätt till skydd, stöd och delaktighet. Barn och unga har rätt att få information om sin situation men vid misstanke om ett brott så får du inte berätta för eleven att du kommer att göra en oros- och eventuell en polisanmälan. Bekräfta bara hens upplevelse.